

Uitgang 4 Activiteit 4 Beleidsnota

Versie: 1
mei 2023
Hoofdorganisatie: EOLAS

Projectnummer
CIRCULAR SME SCAN – 2020-1-HU01-KA226-VET-093967

Identiteit van het document

Ontvangers	CSS Consortium
Vertrouwelijkheidsstatus	Publiek

Document Versioning

Versie	Datum	Authors
01	2023.04.13.	Diana Pazaurek, STRIA
02		Diana Pazaurek, STRIA
03	2023.05.18.	Diana Pazaurek & Anikó Kiss STRIA
	2023.06.14.	Diana Pazaurek STRIA

Dit document kan zonder voorafgaande kennisgeving worden gewijzigd.

Alle rechten voorbehouden.

AUTEURSRECHT

© Copyright 2021 Circulair MKB Scan Consortium

Consortiumleden:

TABLE OF CONTENTS

HOOFDSTUK 1 - INLEIDING	4
HOOFDSTUK 2 – DE CSS-HANDLEIDINGEN	5
HOOFDSTUK 3 – DOELGROEP.....	5
HOOFDSTUK 4 – BELEIDSOVERZICHT	6
Hoofdstuk 4.1 Beleidsdoelstellingen universele circulaire economie.....	7
Hoofdstuk 4.2 Actieplan voor de circulaire economie	8
Hoofdstuk 4.3 Europese agenda voor vaardigheden en Europees Jaar van de vaardigheden (2023)	9
Hoofdstuk 4.4 Het voordeel van CSS voor beleidsmakers	9
Hoofdstuk 4.5 Beleidskaderaanbeveling mkb-circulariteit	10
HOOFDSTUK 5 – SLOTOPMERKINGEN	12
REFERENCES.....	13

Hoofdstuk 1 - Inleiding

De COVID-19-crisis heeft de behoefte aan modernisering en digitale transformatie van opleidingsstelsels in Europa versneld. CIRCULAR SME SCAN (CSS) verbindt dit met een circulaire economie, een strategische benadering van een groenere economie ter ondersteuning van het Europese economische herstel.

Circulaire, duurzame, milieuvriendelijke exploitatie van kleine en middelgrote ondernemingen (kmo's) resulteert in hun concurrentievoordeel ten opzichte van hun rivalen. De meer dan 25 miljoen Europese kmo's ondervinden echter uitdagingen bij het grijpen van deze kansen, omdat zij niet beschikken over de kennis, die overeenkomt met financiële, niet-financiële middelen die grote bedrijven hebben om de nodige veranderingen door te voeren. Aangezien deze ondernemingen het belangrijkste onderdeel vormen van het bedrijfsecosysteem in de deelnemende landen, moet een strategische alliantie tussen hen en deskundigen op het gebied van de circulaire economie worden gesmeed. Dit, vooral in de COVID-pandemie, genereert bewustzijn over en illustreert dat uitstekende kwaliteit, inclusieve, digitale beroepsonderwijsinstrumenten over circulaire vaardigheden en competenties gunstig zijn voor deze groep.

Het hoofddoel van CSS, ter ondersteuning van innovatieve praktijken in het digitale tijdperk, was gericht op het creëren van een zelfscan- en leerplatform dat vaardigheden en competenties op het gebied van de circulaire economie van kmo's ontwikkelt door zich te concentreren op vier hoofdgebieden van de gehele circulariteitswaardeketen van het mkb (aanbod-acquisitie, operationele productie, detailhandel, analyse van afvalstromen).

De belangrijkste resultaten en outputs van het project zijn:

1. Een zelfscan, een online tool voor mkb-eigenaren en -managers om hun huidige niveau van circulariteit te beoordelen en doorverwijst naar meerdere tools, strategieën en verbindingen om een meer circulaire aanpak toe te passen in hun huidige bedrijfsmodellen.
2. Een platform dat bestaat uit:
  1. Lokale verbindingen: Circulairer worden is niet iets wat je alleen kunt doen. Het vraagt om samenwerking, synergie en samenwerking. Het platform omvat toegang tot verschillende waardevolle verbindingen in het relevante werkveld of de relevante regio, om kmo's te ondersteunen en hen te begeleiden in hun circulaire trajecten.
  2. Om een duidelijk beeld te krijgen van hoe andere MKB-eigenaren en -managers zoals u de uitdaging aangaan om meer circulair te worden, bevat Circular SMA Scan inspirerende verhalen en duidelijke voorbeelden, klein en groot, van andere bedrijven.

Deze worden aangevuld met Stakeholders ondersteunende gidsen, die u zullen helpen bij het maken van de ommekeer voor de kmo's die u ondersteunt en hen ondersteunen in hun inspanningen om meer circulair te worden. Deze gids is er een van.

Hoofdstuk 2 – De CSS-handleidingen

De CSS-gidsen richten zich op verschillende groepen, vertegenwoordigen de verschillende belanghebbenden met de gemeenschappelijke noemer dat iedereen geïnteresseerd is en openstaat voor de innovatieve methoden in dienst van circulaire MKB-operaties.

Deze gids maakt deel uit van deze inspanning en een bredere reeks gidsen die zijn ontwikkeld voor elk van de SAGA-belanghebbenden.

CIRCULAR SME SCAN leerbegeleider, ondersteunt de lerenden en legt in detail uit hoe je de zelfscan en het leermateriaal en platform zelfstandig kunt gebruiken, maar het inspireert en motiveert ook de vertegenwoordigers van de doelgroepen om de scan te gebruiken en deel te nemen aan het leerplatform.

CIRCULAR SME SCAN guide for VET: richt zich op opleiders en opleidingsorganisaties door met hen de projectaanpak te delen en de manier waarop de onderwerpen van mkb-circulariteit kunnen worden geïntegreerd in de trainingen die zij aanbieden op het gebied van mkb-ontwikkeling en vaardigheidstrainingen.

Mkb'ers ondersteunen om meer circulair te worden: gericht op al die organisaties en instanties die het mkb kunnen ondersteunen om meer circulair te worden en hoe ze daarvoor de CSS-resultaten kunnen inventariseren. Ondanks het verschil tussen verschillende van de geïdentificeerde belanghebbenden in de onderliggende redenen, hebben ze allemaal redenen om te willen dat kmo's meer circulair worden. Dit is de gids die hen hierbij zal helpen.

CIRCULAR SME SCAN policy brief: reeks richtlijnen voor beleidsmakers die hen helpen bij het aanpakken van de toepassing van goede/beste praktijken in circulaire MKB-scans. In de briefing wordt ook uitgebreid ingegaan op het verzorgen van trainingen en opleidingen in deze MKB-circulariteit.

Hoofdstuk 3 – Doelgroep

Deze handreiking richt zich op twee verschillende doelgroepen die mkb'ers ondersteunen om meer circulair te worden. Hoewel het vanuit 3 verschillende perspectieven en doelstellingen wordt gedaan:

1. Bedrijfsondersteunende organisaties en innovatiehubs, die ondersteuning, advies en diensten bieden met het impliciete doel om het bedrijf te verbeteren en concurrerder te maken.
2. Adviesbureaus & experts op het gebied van circulariteit en duurzaamheid, die mkb'ers ondersteunen bij de implementatie en adoptie van meer circulaire benaderingen, hun doel is vergelijkbaar met dat van de eerste groep, namelijk het verbeteren van het bedrijf en het concurrerder maken.
3. Ngo's en het maatschappelijk middenveld die actief zijn op het gebied van duurzaamheid, circulariteit en milieubescherming, ondersteunen ook kmo's, zij het meer vanuit het oogpunt van maatschappelijk verantwoord ondernemen.

Ondanks de verschillen in perspectief en onderliggende redenen om kmo's meer circulair te maken, is het uiteindelijke beoogde effect hetzelfde, waardoor de circulariteit van kmo's wordt vergroot en de negatieve impact van hun activiteiten op het milieu wordt verminderd.

Deze gids richt zich op hoe deze groepen de CSS-zelfscan en het platform (met al zijn inhoud) kunnen gebruiken om de kmo's te ondersteunen die ze bedienen of waarmee ze werken.

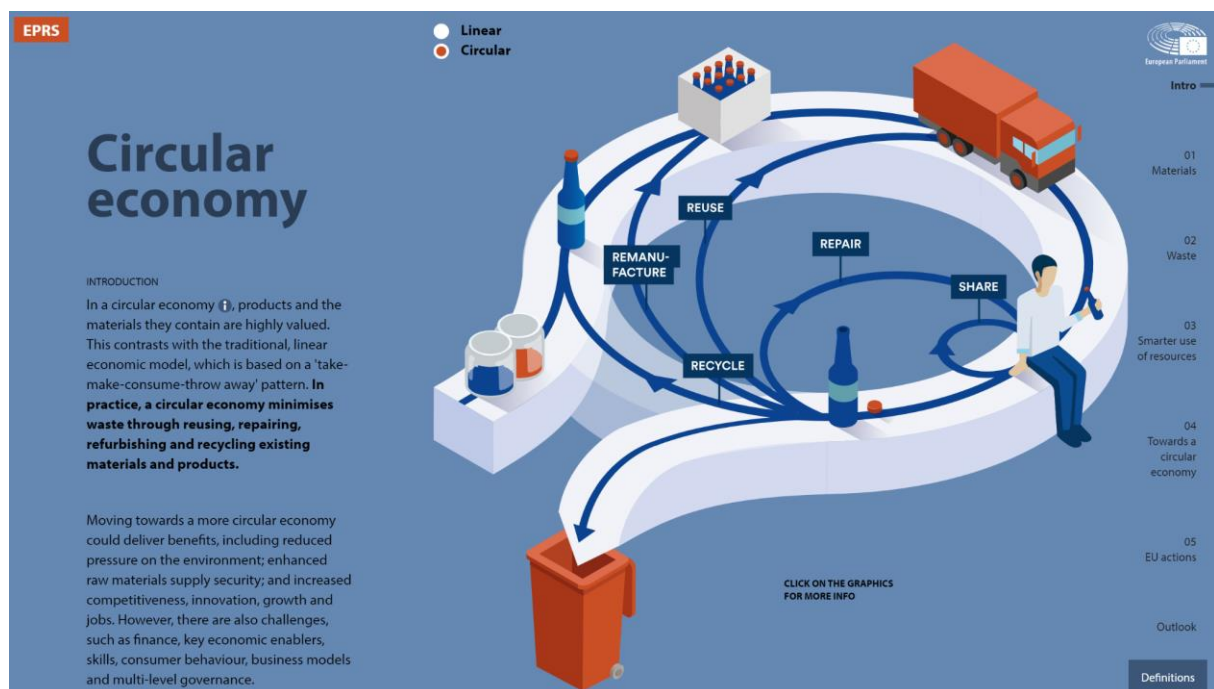
Tegelijkertijd kunnen deze CSS-resultaten deze echter op de volgende manier gebruiken:

1. Innovatiehubs/intermediairs & bedrijfsverenigingen. Het ondersteunen (en regelmatig opleiden) van mkb'ers en ondernemers, kan de output gebruiken in hun werk met bedrijven en ondernemers, om hen bewuster te maken van de noodzaak van circulariteit en van de kansen die verhoogde circulariteitsniveaus voor hen bieden.
2. Adviesbureaus & experts op het gebied van circulariteit en duurzaamheid. CSS kan hen helpen een antwoord te bieden op de toenemende vraag naar meer circulariteit in mkb-activiteiten en -processen. Ze kunnen de resultaten gebruiken om hun gebruikers of klanten te helpen concurrerder te worden door de scan en het leermateriaal te gebruiken en de geleerde lessen te integreren.
3. Ngo's en het maatschappelijk middenveld die actief zijn op het gebied van duurzaamheid. Circulariteit en milieubescherming: de materialen en resultaten helpen hen bij hun bewustmakingsactiviteiten en interactie met de niet-circulaire kmo's op een win-winbasis.

Hoofdstuk 4 – Beleidsoverzicht

Beleidsvorming is een complex proces waarbij veel deelnemers betrokken zijn met verschillende rollen, belangen en middelen. Het rapport biedt de belangrijkste ontwikkeling van het beleid voor de circulaire economie (CE) op EU-niveau en benadrukt de voordelen van de CSS-zelfscantool en -platform. Als afsluiting van het hoofdstuk bevat het specifieke beleidsaanbevelingen.

Source: EPRS | European Parliament (2022)

Hoofdstuk 4.1 Beleidsdoelstellingen universele circulaire economie

Nu overheden en industrieën over de hele wereld op weg zijn naar een circulaire economie, is het van cruciaal belang om ambities op elkaar af te stemmen en een gemeenschappelijke reisrichting te creëren. De Ellen MacArthur Foundation heeft vijf universele beleidsdoelen voor de circulaire economie opgesteld die een kader bieden voor nationale overheden, steden en bedrijven om de transitie te versnellen.

In 2021 publiceerde de stichting de Universele Beleidsdoelen Circulaire Economie: vijf belangrijke beleidsfocusgebieden om oplossingen voor de circulaire economie te ontwikkelen, uit te rollen en op te schalen in verschillende sectoren en over de hele wereld.

Dit zijn de volgende:

- Stimuleer design voor de circulaire economie,
- Beheer resources om waarde te behouden,
- Laat de economie werken,
- Investeren in innovatie, infrastructuur en vaardigheden,
- Werk samen voor systeemverandering.

Het 4e kernbeleid benadrukt de noodzaak om overheidsgeld te investeren en investeringen van de particuliere sector te stimuleren om de vaardigheden te ontwikkelen die nodig zijn om kansen voor de circulaire economie te creëren, die zullen zorgen voor een inclusieve transitie, innovatie zullen ondersteunen en de infrastructuur zullen ontwikkelen die nodig is om de overgang op te schalen. De geselecteerde beleidsmaatregelen zijn:

- Het verstrekken van interdisciplinaire onderzoeksfondsen.
- Ondersteuning van blended finance-oplossingen voor fysieke en digitale infrastructuur en innovatie.
- Integratie van de circulaire economie in school- en hogeronderwijsprogramma's.

De transitie naar een circulaire economie is afhankelijk van hoe individuen en organisaties leren innoveren en toepassen wat ze hebben geleerd in de echte wereld.

De onderwijssector, van basisschool tot postdoctorale studie, speelt een vitale rol om ervoor te zorgen dat studenten van alle leeftijden zijn uitgerust met de belangrijkste vaardigheden en kennis om circulair denken toe te passen in hun gekozen carrière.

Hoofdstuk 4.2 Actieplan voor de circulaire economie

De Europese Commissie heeft in maart 2020 het nieuwe actieplan voor de circulaire economie (CEAP) goedgekeurd. Het is een van de belangrijkste bouwstenen van de Europese Green Deal, Europa's nieuwe agenda voor duurzame groei. De overgang van de EU naar een circulaire economie zal de druk op natuurlijke hulpbronnen verminderen en duurzame groei en banen creëren. Het is ook een voorwaarde om de klimaatneutraliteitsdoelstelling van de EU voor 2050 te halen en het biodiversiteitsverlies een halt toe te roepen.

Het nieuwe actieplan kondigt initiatieven aan gedurende de gehele levenscyclus van producten. Het richt zich op de manier waarop producten worden ontworpen, bevordert processen in de circulaire economie, moedigt duurzame consumptie aan en heeft tot doel ervoor te zorgen dat afval wordt voorkomen en de gebruikte hulpbronnen zo lang mogelijk in de EU-economie worden gehouden.

Het introduceert wetgevende en niet-wetgevende maatregelen die gericht zijn op gebieden waar actie op EU-niveau een echte meerwaarde oplevert.

In februari 2021 heeft het Parlement een resolutie aangenomen over het nieuwe actieplan voor de circulaire economie, waarin wordt aangedrongen op aanvullende maatregelen om tegen 2050 een koolstofneutrale, ecologisch duurzame, gifvrije en volledig circulaire economie tot stand te brengen, met inbegrip van strengere recyclingregels en bindende doelstellingen voor materiaalgebruik en -verbruik tegen 2030.

In maart 2022 heeft de Commissie het eerste pakket maatregelen gepubliceerd om de overgang naar een circulaire economie te versnellen, als onderdeel van het actieplan voor de circulaire economie. De voorstellen omvatten het stimuleren van duurzame producten, het mondig maken van consumenten voor de groene transitie, het herzien van de regelgeving voor bouwproducten en het creëren van een strategie voor duurzaam textiel.

In november 2022 heeft de Commissie nieuwe EU-brede regels voor verpakkingen voorgesteld. Het heeft tot doel verpakkingsafval te verminderen en het verpakkingsontwerp te verbeteren, met bijvoorbeeld duidelijke etikettering om hergebruik

en recycling te bevorderen; en roept op tot een overgang naar biogebaseerde, biologisch afbreekbare en composteerbare kunststoffen.

De Commissie zal alle 35 in het actieplan genoemde acties uitvoeren.

Het benadrukt het belang van opleiding en onderwijs voor kmo's in de productieprocessen (in het kader van het Enterprise Europe Network over clustersamenwerking en kennisoverdracht via het Europees kenniscentrum voor efficiënt hulpbronnengebruik), verdere investeringen in onderwijs- en opleidingsstelsels, een leven lang leren en sociale innovatie (die onder meer zullen worden bevorderd in het kader van het Europees Sociaal Fonds Plus).

In overeenstemming hiermee is het CSS-project een van de primaire doelstellingen om een praktische, innovatieve training en opleiding voor kmo's te bieden; gericht op vier hoofdgebieden van de gehele circulariteitswaardeketen van het MKB (aanbod-acquisitie, exploitatie-productie, detailhandel, afvalstroomanalyse).

Hoofdstuk 4.3 Europese agenda voor vaardigheden en Europees Jaar van de vaardigheden (2023)

De Europese agenda voor vaardigheden is een vijfjarenplan om personen en bedrijven te helpen meer en betere vaardigheden te ontwikkelen en deze te gebruiken door:

1. versterking van het duurzame concurrentievermogen, zoals uiteengezet in de Europese Green Deal;
2. zorgen voor sociale rechtvaardigheid door het eerste beginsel van de Europese pijler van sociale rechten in de praktijk te brengen: toegang tot onderwijs, opleiding en een leven lang leren voor iedereen, overal in de EU;
3. het opbouwen van veerkracht om te reageren op crises, op basis van de lessen die zijn geleerd tijdens de COVID-19-pandemie.

Tegelijkertijd is 2023 het Europees Jaar van de vaardigheden en zullen de Commissie, het Europees Parlement, de lidstaten, de sociale partners, openbare en particuliere diensten voor arbeidsvoorziening, kamers van koophandel en industrie, aanbieders van onderwijs en opleiding, werknemers en bedrijven samenwerken om de ontwikkeling van vaardigheden te bevorderen en zo de beroeps- en levenskansen voor mensen te verbeteren.

Het zal helpen om de vaardigheidskloof aan te pakken, omdat de groene/circulaire transitie tegen 2030 tot 1 miljoen extra banen in de EU zou kunnen creëren, maar bedrijven hebben vaak moeite om werknemers met de juiste vaardigheden te vinden.

Parallel aan het genoemde beleid identificeerde CSS ook het gebrek aan competenties en biedt daarom zijn trainingsprogramma aan om kmo's te helpen meer circulair te worden door vaardigheden en competenties te ontwikkelen, kennis te verzamelen voor de transitie, die cruciaal zijn voor hun succes en duurzaamheid op lange termijn.

Hoofdstuk 4.4 Het voordeel van CSS voor beleidsmakers

Beleidsmakers moeten eerst een beter inzicht krijgen in de complexe uitdagingen waarmee kmo's worden geconfronteerd om passende ondersteunende beleidskaders te ontwikkelen. Kmo's hebben duidelijk financiële beperkingen in vergelijking met grote, multinationale ondernemingen. Maar ze moeten ook niet-financiële obstakels overwinnen (gebrek aan tijd, vaardigheden en competenties, het missen van belangrijke economische factoren of de beperking van recycling). Het verzamelde CSS-leermateriaal, het opzetten van samenwerking en partnerschappen tussen kmo's kunnen hen helpen een gemeenschappelijk begrip te ontwikkelen van het overwinnen van de uitdagingen met betrekking tot circulariteit.

De goede praktijken die in het CSS-platform worden gepresenteerd, benadrukken dat kmo's in staat zijn en willen om de obstakels voor de circulaire transitie te overwinnen. Mkb'ers kunnen de circulaire activiteiten herkennen door andere voorbeelden en praktijkgewoonten te lezen, wat helpt bij circulair mkb-scannen. (Zonder zelfs maar de zelfscan te voltooien).

De mkb'ers, die de CSS-zelfevaluatie invullen, krijgen een diagnose waar ze staan met betrekking tot hun circulariteit en wat ze anders kunnen doen. Zij halen inspiratie uit de cases en materialen, waarmee rekening kan worden gehouden bij de opleiding en training van nieuw circulair beleid.

Kmo's hebben behoefte aan opleiding op het gebied van circulaire competenties en vaardigheden, die de mogelijkheid biedt om circulair te worden na het voltooien ervan. Het CSS-project biedt deze innovatieve, digitale tools (zelfscan, platform), die beleidsmakers kunnen implementeren in hun agenda, programma's etc.

Bij het CSS-project zijn kmo's en belanghebbenden (deskundigen, ngo's, overheidsinstanties, innovatiehubs enz.) betrokken bij de voorbereiding en uitvoering ervan en de feedback is duidelijk positief. De aangeleerde circulaire praktijken en kennis kunnen worden aangepast en toegepast in de dagelijkse werking van kmo's, rekening houdend met de lokale omstandigheden en de industrieën, sectoren!

Op basis van deskresearch, interviews, focusgroepen, verspreidingsevenementen, semiformale discussies, tonen de ervaringen aan dat kmo's meer steun van beleidsmakers nodig hebben, in de eerste plaats in niet-financiële belemmeringen.

Belemmeringen omvatten onbedoelde gevolgen van bestaande regelgeving (bv. definities van afval die de handel in en het vervoer van producten voor herfabricage belemmeren), sociale factoren zoals een gebrek aan ervaring bij bedrijven en beleidsmakers om kansen in de circulaire economie te detecteren en te benutten, en marktfalen zoals onvolmaakte informatie (bv. voor bedrijven om producten te repareren, demonteren en reviseren) en niet-verantwoord externe effecten (bv. koolstofemissies).

Naast het creëren van randvoorwaarden kunnen beleidsmakers, waar nodig, richting geven aan een transitie naar de circulaire economie.

Hoofdstuk 4.5 Beleidskaderaanbeveling mkb-circulariteit

Het hoofdstuk formuleert aanbevelingen voor concrete beleidsmaatregelen die

op korte/middellange termijn worden geïmplementeerd om groene en circulaire bedrijven te ondersteunen.

Ontwikkel een nationale strategie voor de circulaire economie: het schetsen van een algemene visie voor CE op nationaal niveau met kwantitatieve doelstellingen en monitoring om de systeemvoorwaarden te creëren om de waarde van hulpbronnen op het hoogste niveau te houden en afval te ontwerpen - expliciet de rol van groene en circulaire bedrijven erkennend. Daarnaast moeten overheden een CE-actieplan opstellen waarin de praktische maatregelen worden beschreven om de doelstellingen van de nationale strategie te bereiken, waarbij concrete maatregelen worden geformuleerd om groene en circulaire bedrijven actief te ondersteunen via verschillende soorten beleidsinstrumenten en -strategieën.

Duurzaam productbeleid ontwikkelen en de toepassing van circulair ontwerp stimuleren: de toepassing van circulair ontwerp in nationale productie-industrieën en geïmporteerde goederen stimuleren, de levensduur van producten verlengen, ontwerpen voor hergebruik, reparatie, remanufacturing en recycling, bijvoorbeeld door een verbod op geplande veroudering en een verplicht percentage gerecycled materiaal in producten.

Nationale partnerschappen bevorderen en mogelijk maken die gericht zijn op het ondersteunen van groene en circulaire bedrijfsontwikkeling: er moeten nationale partnerschappen worden opgezet waarin publieke en private dienstverleners voor bedrijfsontwikkeling (BDSP) worden samengebracht die verschillende ondersteunende diensten verlenen aan groene en circulaire ondernemers (training, mentoring, incubatie, technische bijstand, enz.). Die nationale partnerschappen kunnen vrijwillige verenigingen van publieke en private actoren zijn die samenwerken op het gebied van diensten voor de ontwikkeling van groene bedrijven om een onderling overeengekomen doelstelling te bereiken die mogelijk ten goede kan komen aan alle betrokken partijen die middelen, vaardigheden en kennis beschikbaar stellen.

Onderwijsinstellingen aanmoedigen om modules voor de circulaire economie te integreren in curricula, zowel specifieke cursussen als opgenomen in bestaande cursussen, om een nieuwe generatie circulaire professionals te creëren. Onderwijsinstellingen moeten er ook voor zorgen dat zowel mannen als vrouwen toegang hebben tot academisch en beroepsonderwijs of -opleiding op het gebied van circulaire bedrijfsmodellen, milieutechnologieën, hernieuwbare energie, enz.

Gerichte informatie, vaardigheden, netwerken en opleiding over circulair ondernemerschap verstrekken aan jongeren en vrouwen (om door vrouwen geleide start-ups en kmo's te stimuleren): aangezien de behoeften en kansen van mannen en vrouwen verschillend zijn, moeten ondersteuningsstructuren en programma's voor capaciteitsontwikkeling een genderperspectief omvatten, waardoor mannen en vrouwen gelijke toegang hebben tot advies over bedrijfsontwikkeling, opleiding en mentorschap, marktkansen en netwerken. Dit kan worden bereikt door voort te bouwen op bestaande goede praktijken en initiatieven.

Nationale of regionale kenniscentra of netwerken creëren die gespecialiseerd zijn in CE: het verspreiden van kennis over strategieën en praktijken voor de circulaire economie, om de implementatie ervan bij bestaande en nieuwe bedrijven aan te moedigen en te

vergemakkelijken. Dit kan worden bereikt via een onlineplatform dat alle relevante informatie over de circulaire economie verzamelt, van relevant beleid tot beste praktijken tot financieringsmogelijkheden, maar ook via nationale partnerschappen.

De ontwikkeling van financiering voor groene en circulaire bedrijven bevorderen: groene en circulaire start-ups ondervinden vaak moeilijkheden om toegang te krijgen tot financiering.

Ondersteuning van bewustmakingscampagnes over duurzame/circulaire praktijken bij consumenten: het is belangrijk om het bewustzijn over milieukwesties en het belang van een circulaire economie te vergroten om verantwoord gedrag te stimuleren en duurzame consumptiepatronen/levensstijlen te stimuleren, waardoor de vraag naar groene en duurzame producten en diensten toeneemt, met de nadruk op afvalpreventie, hergebruik en reparatie.

Hoofdstuk 5 – Slotopmerkingen

Dit verslag geeft aan dat het concept van de circulaire economie op EU-niveau aan het veranderen is. Het is verder gegaan dan een focus op afval en naar het aanpakken van meer prioriteiten hoger in de afvalhiërarchie, zoals het verminderen en hergebruiken van producten.

Tot dusver wordt echter onvoldoende het belang erkend van de vaardigheden en competenties van kmo's om meer circulair te worden en de overgang naar een volledige circulaire economie in de EU te bereiken.

Het beleid inzake de circulaire economie moet kmo's beter betrekken bij de circulaire transitie en hen de nodige middelen en kansen bieden voor dit proces. Het CSS-project helpt bij het vinden van de veranderingen die nodig zijn om het MKB in de juiste (circulaire) richting te krijgen.

References

“Circular economy - sustainable competencies for youth” (CESCY project) (2022) Recommendations for Circular Economy Implementation [online] Available at: https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/files/cescy_recommendations_for_circular_economy_implementation_-_engaging_youth_in_the_transition.pdf

Circular Economy Portugal for SCP/RAC (2021). Regional Summary of Policy Recommendations to Support the Development of Green and Circular Businesses in the Mediterranean. [online] Available at: https://switchmed.eu/wp-content/uploads/2020/12/SwitchMed_Regional-Summary-of-Policy-Recommendations.pdf [Accessed 17 Apr. 2023].

de Melo, T.A.C., de Oliveira, M.A., de Souza, S.R.G., Vieira, R.K. and Amaral, T.S. (2022). Circular Economy Public Policies: A Systematic Literature Review. Procedia Computer Science, 204, pp.652–662. doi:<https://doi.org/10.1016/j.procs.2022.08.079>. [Accessed 13 Apr. 2023].

ec.europa.eu. (n.d.). Commission presents European Skills Agenda for sustainable competitiveness, social fairness and resilience. [online] Available at: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&newsId=9723&furtherNews=yes#navItem-1> [Accessed 17 Apr. 2023].

ec.europa.eu. (n.d.). Commission welcomes political agreement on the European Year of Skills. [online] Available at: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=1223&furtherNews=yes&newsId=10521> [Accessed 17 Apr. 2023].

ec.europa.eu. (n.d.). New Skills Agenda for Europe - Employment, Social Affairs & Inclusion - European Commission. [online] Available at: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1223&langId=en>.

ellenmacarthurfoundation.org. (n.d.). Delivering the circular economy: a toolkit for policymakers. [online] Available at: <https://ellenmacarthurfoundation.org/a-toolkit-for-policymakers>.

ellenmacarthurfoundation.org. (n.d.). Universal circular economy policy goals. [online] Available at: <https://ellenmacarthurfoundation.org/universal-policy-goals/overview>.

ellenmacarthurfoundation.org. (n.d.). Working with circular economy principles within governments and policy. [online] Available at: <https://ellenmacarthurfoundation.org/resources/government-and-policy/overview>.

environment.ec.europa.eu. (n.d.). Circular economy. [online] Available at: https://environment.ec.europa.eu/topics/circular-economy_en.

ESPON. (2022). Policy brief: a territorial approach to transitioning towards a circular economy. [online] Available at: <https://www.espon.eu/topics-policy/publications/policy-brief-territorial-approach-transitioning-towards-circular-economy> [Accessed 17 Apr. 2023].

European Circular Economy Stakeholder Platform. (2018). Delivering the circular economy: a toolkit for policymakers. [online] Available at: <https://circulareconomy.europa.eu/platform/en/toolkits-guidelines/delivering-circular-economy-toolkit-policymakers> [Accessed 17 Apr. 2023].

European Commission (2020). A new Circular Economy Action Plan. [online] eur-lex.europa.eu. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1583933814386&uri=COM:2020:98:FIN>.

Hartley, K., van Santen, R. and Kirchherr, J. (2020). Policies for transitioning towards a circular economy: Expectations from the European Union (EU). Resources, Conservation and Recycling, 155, p.104634. doi:<https://doi.org/10.1016/j.resconrec.2019.104634>. [Accessed 13 Apr. 2023].

Let's help SMEs to go circular Part of the project: Boosting the circular economy amongst SMEs in Europe - A project of the European Commission - DG Environment. (2018). Available at: https://ec.europa.eu/environment/sme/pdf/Training%20materials_English.pdf. [Accessed 14 Apr. 2023].

OECD (2022). The Circular Economy in Ireland. [online] OECD iLibrary. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development. Available at: https://www.oecd-ilibrary.org/urban-rural-and-regional-development/the-circular-economy-in-ireland_7d25e0bb-en [Accessed 17 Apr. 2023].

Rizos, V., Behrens, A., van der Gaast, W., Hofman, E., Ioannou, A., Kafyeke, T., Flamos, A., Rinaldi, R., Papadelis, S., Hirschnitz-Garbers, M. and Topi, C. (2016). Implementation of Circular Economy Business Models by Small and Medium-Sized Enterprises (SMEs): Barriers and Enablers. Sustainability, 8(11), p.1212. doi:<https://doi.org/10.3390/su8111212>. [Accessed 13 Apr. 2023].

UNECE (2022) Accelerating the Circular Economy Transition: Policy Options for Harnessing the Power of Trade and Economic Cooperation Policy Brief. [online] Available at: https://unece.org/sites/default/files/202212/Policy%20Brief%20%20Circular%20Economy%20%20Policy%20Options%20for%20Harnessing%20the%20Power%20of%20Trade%20and%20Economic%20Cooperation%20-%20%20ECE_CTCS_2022.pdf [Accessed 14 Apr. 2023].

www.enelamericas.com. (n.d.). The role of SMEs in the Circular Economy. [online] Available at: <https://www.enelamericas.com/en/circular-economy-latam/articles/the-role-of-smes-in-the-circular-economy-.html> [Accessed 17 Apr. 2023].

www.europarl.europa.eu. (n.d.). Circular Economy | EPRS | European Parliament. [online] Available at: <https://www.europarl.europa.eu/thinktank/infographics/circulareconomy/public/index.html>.

